

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНГСИЭЛИ

2011 сыл
Муус устар
27 күнэ
Сэрэдэ №50
(104894)

1935 сыл алтынны 5
күнүгэр төрүттэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

БЭҔЭҔЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

Улуус баһылыгын мунһабыттан бэлиэтээһиннэр

Ис дьыала отделын начальнига Р.А. Седалищев бастакы квартал түмүгүнүн министрство мунһабыт сыйдыбыт. Нам улууһун отдела 9-с миэстэбэ тахсыбыт. Ааспыт чэппиэргэ начальник Салбан нэһилиэгэр сыйдыбыт. Аны Таастаах, Искра, Нам селота хаалбыттар. Отделга 4 ый иһигэр 3 массыына бэриллибит — дьуһурунай чакса, ГАИ-га, силиэстийэлиир отделениеба. Планеркаба кизэһэ 10 чаастан оскуола оҕолоро таһырдыа сыйдына суохтаахтара этилиннэ.

Баһарынай сулуоспа начальнигын солбуйааччы О.П. Винокуров иһитиннэрбитинэн Апааньга 5 тонна кэбиһиһлээх от умайбыт. Биричиинэтэ быһаарылар. Сабадалааһын дааннайын оҕолор уотунан ооннуу сыйдыан умалпыг курдуктар. Ааспыт сэрэдэбэ саха-французскай лицейгэ баһарынай-тактической үөрэхтээһин буолбут.

Чэппиэргэ халаан ууттуттан сэрэхтээх буолууга ытыллар превентивнай үлэлэри бэрэбиэркэлээбиттэр. Муус устар 26 күнүгэр бэрэбиэркэлэр эмиэ ытыллыахтара. Муус устар 29 күнүгэр Москваны кытта селекторнай мунһах буолуоҕа.

ОГПН начальнига Н.А. Парников иһитиннэрбитинэн ыам ыйын 10 күнүгэр диэри эвакуационнай пууннары бэрэбиэркэлииллэр. Былаан быһыытынан 12 эвакуопуун баар буолуохтаах. Маны таһынан ОГПН балыыһа объектарын бэрэбиэркэлиир. Баһаран кутталлаах сезон саҕаламмытынан сэрэтэр үлэни күүскэ ытарга этилиннэ.

«Уолан» эр дьон ырыа ансамбля муус устар 22 күнүгэр Москваба «Единство России» Бүтүн Россиятаагы фестивалга кытта барбыт. Ансамбль чилиэнэ, улуус баһылыгын социальнай боппуростарга солбуй-

ааччы И.Р. Попов фестивалга кытта барсыбыт.

ОдьКХ начальнига Н.В. Игнатьев Сиэникийгэ күөлгэ киириигэ уонна Тулдуктан уу баһарга суолу онорторорго этии киллэрдэ.

Муус устар 27 к. — Республика күнүгэр Хатырыкка М.К. Аммосов аат. Государственный исторический музейгэр бу күнү бэлиэтиир үөрүүлээх мунһах буолуоҕа. Манна СР Президентэ Е.А. Борисов, правительство чилиэннэрэ кыттыны ылыахтара.

Планеркаба ыттар наһаа элбээбиттэрин, манна туох быһаарыы ылылларын туһунан ыйыты киирдэ. Онуоха улуус баһылыга А.И. Ильин муус устар 28 к. бу боппуроһу быһаарга мунһах тэрийэрин туһунан эттэ.

Бэлиэтээнэ
В. РЫКУНОВА

РФ правительствотын Госдумага отчуотуттан

В. ПУТИН: «КЫАХТААХ ЭКОНОМИКА – ДОЙДУ СУВЕРЕНИТЕТЫН МЭКТИЭТЭ»

Премьер Владимир Путин Госдума депутаттарыгар отчуоттуругар иһитиннэрбитинэн, экономиканы сагардыыны сэргэ правительство кэлэр аҕыһах сый иһигэр гражданныр дохуоттара улаатытыгын хааччыйаба: пенсиялар, стипендиялар уонна бюджетниктэр хамнастара үрдэтиллиэхтэрэ.

— 2011 сыл олунньу 1 күнүттэн үлээн пенсиялар 8,8 % үрдэтилиннэр. Социальной пенсияны бу сылга икки түһүмэхтээн үрдэтиэхтээх этибит. Ол кэнниттэн биэр кэмнээх индексацияны онорорго быһаарыы ылыммыппыт. Муус устар 1 күнүттэн социальной пенсияны 10,3% улаатыннардыбыт. Бу миэрэ 4 мөлүйүөн гражданныр пенсионнай хааччылыларын үрдэттэ.

дьонтон 125 тыһ. ветеран номнуо дьылэннилэр. Онон уочаракка 55 тыһ. кэрингэ киһи хаалла. Киһилэр олорор дьыбэ кыһалдаларын быһаарыыга 2011 сылга 10

млрд. солк. ууруллубута. Үлэни тэтимирдэр инниттэн, улааппыт сорукутары учуоттаан, 13,7 млрд. солк. эбиэхпит.

Быраастар хамнастара
Доруобуйа харыстабылын модернизациялааһын региональной программаларын биэр сүрүн сорукутарынан, биллэн турар, медицинскэй үлэһиттэр хамнастарын үрдэтии буолар. Кэлэр икки сый иһинэн медицинскэй үлэһиттэр хамнастарын фондата 30-35% улаатыаба.

Үөрэҕири туһунан
Барыл сүрүн соруга — учуутал хамнаһын биллэрдик үрдэтии. 2011 сыл атырдыах ыйын 1 күнүттэн хойутаабакка эрэ Российской Федерация хас биридии субъектын кытта дуоҕабар, программалар кедьүүстэрин чуолкай сыанабыллаах сөбүлэһини түһэрсиллиэхтээх. Ол эрэн, биһиги билигин саҕалаахпыттына — муус устар ортото, ыам ыйа, бэс ыйа, от ыйа, атырдыах ыйа, — бу кэмгэ бүтэриэххэ наада. Сүрүн көрдөрүүнэн 2011 сыл балаһан ыйын 1 күнүттэн учууталлар хамнастарын фондатын 30% үрдэтии буолуоҕа. Ол кэнниттэн икки сый устата биһиги учуутал орто хамнаһа туһааннаах регион экономикаты-

гар сөп түбэһэр орто хамнас таһымьгар тахсарын ситиһиэхтээхпит.

Тыа сириг онорон таһаараччыларын ойбүл

Биһиги кэккэ эбии миэрэлэри ылынныбыт уонна депутаттар быйыты федеральной бюджетке тыа сириг сайдытыгыгар уонна өйбүлүгэр өссө 13 млрд. солк. көрүллэр уларытыылары киллэриини өйүүллэригэр көрдөһүөхпүт. Муус устартан «Росагролизинг» тыа хаһаайыстыбатын техникатын 50 % чэпчэтиилээх атыгылыгы саҕалаата, бааһынай хаһаайыстыбалара 6 тыһ. массыыналары уонна оборудованины ылыахтара, ылыахтаахтар... Бүтүнүгүнэн ороскуот, «Росагролизинг» уонна атын тарылталарга баар сыһыспаралартан көрдөххө, — 3,7 млрд. солк. Федеральной уонна региональной бюджет суотугар бааһынайдар сирдэрин учаастагын бэйэлэр ааттарыгар оноттороллоругар көмөлөһүөхпүт. Наһаа элбэбэ суох үп эрээри, олус суолталаах дьаһал. Быһа тутан 120 мөл. солк. аныахха наада. Быйыл 2011 сылга сибииньэ уонна көтөр иитэр хаһаайыстыбалары өйүүргэ 9 млрд. солк. эбии ытарга быһаарыы ылыллыбыта.

Сир туһунан
Биллэр уустуктар бааллар. Тыа хаһаайыстыбатыгар аналлаах сирдэргэ ким багарар тугу багарар тугарыгар көнүлү үөскэтиэ суохтаахпыт. Тыа сириг онорон таһаараччыларын эрэ этэбит, онон ханнык эрэ «ханас» субъектар, коттедждар бөһүөлктэрэ о.д.а. үөскээбэттэрин инниттэн бу механизмы грамотнайдык уонна чуолкайдык суруйуохха наада. Ол иһин эһиги кытта бу механизмы толкуйдуохпутун наада.

Үлэ рыногун туһунан
Кризис үгөннөн турдагына, биһиги дьарыктаах буолууга кизэн хабааннаах программалары үлэлэтэн, уопсайа 4 мөл. 800 тыһ. киһини хаппыппыт. Киһилэртэн үксүлэрэ үлэлиир миэстэлэригэр хаалбыттара, сана үлэ булбуттара, идэлэрин үрдэтимиттэрэ, бэйэлэрин дьовус да буоллар бизнестэрин арыллытара. Кэнники икки сый иһигэр дьарыктаах буолуу программаларын нөҕүө государство көмөтүнэн 326 тыһ. киһи бэйэ дьыалатын саҕалаатылар.

«Биһир ньыгыл Россия» БРП Саха сиригэви салаатын пресс-сулуоспата

СААС УОННА ҮЛЭ БЫРААҤЫННЫҔЫГЫН ПРОГРАММАТА

- 11 ч. — М.К. Аммосов аатынан болуоссакка үлэ коллективтары бырааһынныктаагы демонстрациялара
— «Нам улууһа» МТ баһылыга Ильин А.И. эбэрдэтэ;
— «Ленскэй нэһилиэк» МТ баһылыга Попов П.М. эбэрдэтэ;
— «Нам улууһа» МТ депутаттарын мунһабын председателэ Христофоров А.Х. уонна «Ленскэй нэһилиэк» МТ депутаттарын сөбүтүн председателэ Новгородов М.В. эбэрдэлэрэ
11.45 ч. — Колонналары бастыг кизэргэтии иһин наһарадалааһын:
— оскуола иннинээҕи, оскуола учреждениеларын икки ардыларыгар
— предприятиелар, тэрилтэлэр, учреждениелар икки ардыларыгар
12 ч. — Быраатты Кириллиннэр кэриэстэригэр оскуола оҕолорун чапчөки атлетикаба кросстара — М.К. Аммосов аат. болуоссат, 11 ч. 30 мүн.
13 ч. — «Энгиэли RECORDS» музыкальной студия концерта — А.Ф. Шестаков аат. сынныалаг киинэ. Билиэт сыаната — 150 солк.
18 ч. — Оскуола оҕолоругар аналлаах дискотека
22 ч. — Ыччат дискотека

1 МААЙДАҔЫ ДЕМОНСТРАЦИЯ КОЛОННАЛАРА

- 1 колонна — үөрэх иннинээҕи учреждениелар (сал. Макарова М.Г.)
2 колонна — Намнаагы начальнай оскуола (сал. Слепцова Н.Г.)
3 колонна — Намнаагы 1 N-дээх СОПП (сал. Максимов И.Н.)
4 колонна — Намнаагы 2 N-дээх СОШ (сал. Никонина Н.П.)
5 колонна — улуустаагы гимназия (сал. Попов В.Н.)
6 колонна — «Түөлбэ» ОК, оҕо спортивной оскуолаты, ыччат үөрэҕириитин киинэ (сал. Дьячковская Н.Г.)

- 7 колонна — Намнаагы педколледж (сал. Ядреева Е.В.)
8 колонна — Намнаагы киин балыыһа, 8 N-дээх аптека (сал. Слепцова Л.А.)
9 колонна — улуус коммунистара (сал. Кутуков В.Р.)
10 колонна — «Сахатранснефтегазсервис» ОАО учаастага (сал. Луковцев С.И.)
11 колонна — урбааньыттар колонналары: «Байдам» ПО, «Северторг» ХЭО, «Эрэл» УПК, Быткомбинат, «Талба» ырыынак, дьарыктаах буолуу киинэ, «Бизнес» КК, «Барыс» такси сулуоспата, «Управляющей компаниялар» ИП (сал. Бугаев Б.Б.)
12 колонна — промышленнай салаа: РЭС, «Быйаг», «Агроснаб», «Айантранс», «Энергодзор», «Энергосервис», «Намавтодор», «Уйгу», «Эрэл» ХЭО, «Эйгэ» ХЭО, лесхоз (сал. Окоороков Р.Е.)
13 колонна — сибээс салаата: «Почта России» филиала, РТЦ, «Сахателеком» ОАО, ЛТЦ (сал. Григорьев В.В.)
14 колонна — ОдьКХГУП Намнаагы филиала (сал. Игнатьев Н.В.)
15 колонна — ТХУ, Охотобчество, «Эрэл» СХПК, «Нам» МТС, комбикормовый собуот, ветуправление, сир, айылҕа харыстабылын комитеттара (сал. Федоров И.И.)
16 колонна — нолуок инспекцията, Сбербаан, Госстрах, Пенсионнай фонда управлениета, казначейство (сал. Заболоцкай Б.И.)
17 колонна — «Намгазстрой» ХЭО (сал. Федоров А.А.)
18 колонна — оҕо приюта, ыччат киинэ, ЗАГС, интернат-дье, ЦСПСиД, социальная харалта управлениета (сал. Гилева В.И.)
19 колонна — «Энгиэли» хаһыат редакцията, «Нам» «Саха» НККК филиала, киин библиотека, улуустаагы типография, кино-видеотекини, оҕо искусствотын оскуолаты, А. Шестаков аат. культура киинэ (сал. Афанасьев А.С.)
20 колонна — «Роспотребнадзор», «Россельхозбанк», прокуратура, мировой суут, «Роснедвижимость», нарсуд, военкомат, ОГПН, баһарынай сулуоспа этэрээтэ (сал. Колпашников И.В.)
21 колонна — «Нам улууһа» МТ дьаһалтата, «Ленскэй нэһилиэк» МТ дьаһалтата (сал. Фадеев В.Ю., Кобякова С.Д.)

АКЦИЯ СУПЕР ЦЕНЕ

А так же множество других ценных призов

Биримээһин бараама, чизкэргини комүй, бэлэктэ ыл!

У нас самые лучшие цены!

Санны Гола 66 руб.
Рис 1 кг. - 38 руб.
Майонез «Salvo» - 28 руб.
Окорочка св./м. 1кг. - 89 руб.
Сыр «Российский» 1 кг. - 250 руб.
Яйцо куриное (1 десяток) - 54 руб.
Курица св./м. (Россия) 1кг. - 105 руб.

Үөрэх эйгэтигэр

АГРООСКУОЛАЛАР СТАТУСТАРА ҮРДҮҮР

Соторутаабыта Ил Түмэн бэрэссэдээтэлин солбуйааччы, Саха сириин агрооскуолаларын Сүбэтин президентэ Александр Жирков Сүбэ уочараттаах VI мунһабын ыытта. Тустаах оскуолалар салайааччылары уонна министрстволар бэрэстэбиитэллэрэ кыттыыны ыллылар.

Бу хайысханан туох үлэ ыытыллар?

Мунһаахха бастакынан, Президент Егор Борисов сорууларын, агрооскуолалар статустарын үрдэтэр туһунан боппуруска иһитиннэрини үөрэх министриин солбуйааччы Евдокия Никифорова онордо.

Кини: «Учууталлар XII съезтиригэр өрөспүүбүлүкэбит аҕа баһылыга Егор Борисов үөрэх министрствота хайа улустарга хас агрооскуола үлэлиэхтээрин быһаарынар кэмэ кэллэ, тэрэһин механизм олохтоһуохтаах дии ээтин турар. Агрооскуолалар статустарын үрдэтиигэ манньк нормативнай-правовой докумуоннар: «Тыа сириин үөрэтин тэрилтэлэрин судаарыстыбаннай өйөөһүн туһунан», «Оскуолаҕа кириэн иннинээһи, алын, уопсай уонна эбии босхо үөрэхтээһининэн гражданныр бырааптарын, судаарыстыба мектиэлэрин хааччыытыга үбүлээһин нуормаларын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннара, «Агрооскуолалар уонна көмө хаһаайыстыбалар сайдыыларын туһунан» уонна «Тыа сириин аграрнай хайысхалаах оскуолаларын сайдыыларын өйүүр туһунан» правительство уурааҕа уонна дьаһала бааллар», - дии эһитин саҕалаата.

Үөрэх министрствота агрооскуолалары өйүүр сыаллаах үс хайысханан үлэни ыыппыт. Ол курдук, «Тыа сириин үөрэтин тэрилтэлэрин судаарыстыбаннай өйөөһүн туһунан» сокуон 4-с ыстатыйатын ырыппыттар. Бастакынан, бу ыстатыйаҕа оскуола үөрэнээччилэри агротехнологической хайысхалаах предметтэринэн хааччыыахтаах дии эһитиннэр. Иккиннинэн, агрооскуола инновационнай үлэни ыытыахтаах дии эһитиннэр. Үсүһүнэн, сир учаастактаах, техникалаах, сүөһүлээх, сылгылаах уо.д.а. буолуохтарын сөбө бэлиэтэнэр. Ити ырытыты түмүгүнэн өрөспүүбүлүкэҕэ агротехнологической хайысхалаах 63 оскуола баара биллибит. 40 оскуола 86 үрдүкү кылаастарыгар агротехнологической хайысхалаах үөрэх ыытыллар бэлиэтэммит. Итингэн 29-на агрооскуолалар Союзтарын чилиэннэрэ.

Оскуолалар инновационнай үлэни ыытыыларыгар 2009 сыллаахха үөрэх министрствотыгар экспертнэй сүбэ тэриллибитэ. 2009-2010 үөрэх дьылыгар бу сүбэ инновационнай үлэни ыытар 20 агрооскуола баарын быһаарбыта. Хас сүбэ ахсын инновационнай бырайыактарга өрөспүүбүлүкэтээһи аһаҕас кон-

курс ыытыллар. Бүтэһик кон-курс түмүгүнэн 25 агрооскуола өрөспүүбүлүкэтээһи экспериментальной площадканын буолбуттар. «Үөрэҕири» национальной бырайыак чэрчитинэн инновационнай үлэлэрин иһин Российской Федерация Президентин граны ылары ситиспит агрооскуолалардаахпыт. Үөһэ ахтылыбыт ирдэбиллэргэ эппиэттир 48 оскуола баар. Агрооскуолалар Союзтарыгар баар 3 оскуола инновационнай үлэни ыыталларын туһунан дааннай-дара уонна статистикаҕа эппиэттир агрокылаастара суоһун лицензия ылар кыахтара суоҕа бэлиэтэммит. Сорох оску-

Агрооскуолалары оборудованиенан уонна үөрэтэр литературанын хааччыытыга эмиэ тустаах министерство балаҕа үлэлирин бэлиэтибит. Ол курдук, агрооскуолалары 500 комплект аныгы үөрэтэр оборудованиенан хааччыытыттар. Инникитин бу үлэ салгыы ыытыллыаҕа. Быйылгы сылга профессор Афанасий Чугунов «Основы животноводства» дии эһитиннэр программата, практикум кириэр пособиетин бэчээттэтэн таһаартарбыттар. Үүнээһигэ эмиэ манньк пособие бэлэмнэниллибит.

Евдокия Никифорова: «Соторутаабыта Москваттан Антон Семенович Макаренко ааһыларыгар учууталларбыт кыттан кэллилэр. Икки педагогтук лауреат үрдүк аатын ылылар», - дии эһитиннэр. Маныаха агрооскуолалар Союзтарын толоруулаах дириэктэрэ Николай Жирков ити конкурска учууталлар бэйэлэрин үптэринэн баран кэллэлэрин аһынна уонна инникитин үөрэх министрствота былааныгар киллэрэн үбүлүүрү буоллар дии эһитиннэр санааттын эттэ уонна бэйэтин иһитиннэриитин онордо.

Тустаах министрствота аһардас агрооскуолаларынан дьарыктанар куратор баар буолбут. Ол курдук, Афанасий Федоров бу хайысханан үлэтин саҕалаабыт.

Наука уонна профессиональной үөрэхтээһин министрствота

Агрооскуолаларга интэриэс улаатарын бу мунһахтан көрдүм. Билэрбит курдук, үөрэх, тыа хаһаайыстыбатын, предпринимательство министрстволара агрооскуолалары кытары ыкса ситимнээхтик үлэлиилэр. Бу мунһаахха аны, наука уонна профессиональной үөрэхтээһин министрствота манньк хайысхалаах оскуолалары кытары биригэ үлэлиэн баһарарын туһунан иһитиннэрдэ.

Тустаах министрство бэрэстэбиитэлэ Саргылаана Кайгородова агрооскуолаларга идэҕэ туһаайы хайысхатыгар көмөлөһүөхтүгүн сөптөөх, мана концепция оһоһулла сылдьар дии эһитиннэр.

Мунһаахха маны таһынан өрөспүүбүлүкэ агрооскуолаларын Соһуун үрдүкү наһараадата — Бочуотунай грамота балаһыанһатын дьүүлэстилэр.

90-с сыллартан саҕалаан экологической ыраас ас-үөл хантан кэлэрин, этэргэ дылы, эппитинэн-хааммытынан биллибит. Глобализация камигэр бу боппурус ордук тыын суолталар. Онон өрөспүүбүлүкэбитигэр агротехнологической хайысхалаах оскуолаларга болҕомто күөскэ ууруллан эрэрэ санааны көтөүөн эрэ сөптөөх.

Людмила НОГОВИЦЫНА, «Ил Түмэн» хаһыат корреспондента

(Бүтүүтэ. Иннин 48-49 №-гэ көр)

ИСТОРИЯ БЫТЫГАР ЫТЫКТАБЫЛЫ УОННА ХАРЫСТАБЫЛЫ

«Онон аан бастакы Максим Кирович аатын сүкпүт артыал Куһаҕан Ыал (билинггинэн сельскэй сельсоветын) территориятыгар тэриллибит. Кинилэр Ойоҕос Арыыга кыстыгылар эбит (ити Нам селотун аныгар баар билингитэ «Маяктаах арыы» дии эһитиннэр). Сайынын сугулааннара Куонта Кириэһигэр баар буолара».

Биллэрин курдук, Максим ийэтэ онтон төрүттээх буолан Намга үөрэнэригэр таайдарыгар олорбут. Онон бэйэтин сытыгытынан-хотуутунан дьонугар олус сөбүлэспит, ол иһин таайдар кини аатын өссө тыыннааһар ылан улахан үлэһит буолбутун иһин диригиник ытыктыыларын көрдөрбүттэр. Бу Хатырыкка буолбатах эбит.

Республика хааннаах дьайыта сараланан үтүө дьоммут сырдык ааттара төннөрүллэр кэмэ үүммүтэ. Ону мин чуолкай өйдүүбүн. От үлэтэ үгүннээн турар кэмэ этэ. Биер сарсыарда биригэдирибит Е.Е. Слепцов кэлэн туох баар улахан дьоммутун баһылырын мунһаахха ыгыран тахсыбыта. Үлэҕэ кыра оҕолор эрэ хаалбыһыт. Киһилик дьоммут сүргэлэрэ олус көтөүллэн, үөрэн ахан кирибиттэрэ. Өссө сүөһү өлөрөн эт аҕалыттар этэ, очколорго дьэбииттэн үтэлэнэр этибит, уопсай ас дии эһитиннэр. Ол кириэр: «Максим Аммосов нурут өстөөҕө буолбатах эбит, үтүө аата төннөрүллүбүт. Онон биһиги, кини биер дойдулаахтара буоларбыт быһытынан, колхозпут аатын «Максим Аммосов аатынан» дии эһитиннэр уураах ылынныбыт», — диибиттэрэ. Онон 1957 с. от ыйын 11 күнүттэн ыла Модут нэһилигин Каганович аатынан колхоза «Максим Аммосов аатынан» дии эһитиннэр.

1959 с. Модут, Хатырык, Түбэ нэһиликтэрин колхозтара холбоспуттара. Ол мунһаахха мин колхозтаах быһытынан сылдыбытым, оскуола таһыгар спортплощадка үһүн күнү быһа ылбат-бэйэрбэт икки ардын холбоһобут-холбоспоһут дии эһитиннэр. Ол кыра оскуолаҕа куотан кириэн мунһаахтыгы саҕалаабыһыт. Ол кириэн баран дьон улгум баһытык холбоһорго дии эһитиннэр уураахтымыта. Онон холбоһуктаах улахан колхоз Максим Аммосов аатынан дии эһитиннэр. Колхозпут бэчээтэ уларыбакка салгыы туттуллара, оттон кинэ сир ортоугар Хатырыкка олохтоһтута. Дьэ, мантан ыла Максим Аммосов аатынан колхоз, ол кэннэ совхоз Хатырыкка кирииннэммитэ.

Дьыала ис хоһооно итинник этэ. Оттон биһиги дьоммут, хатырыктар, историябыт суруллубут кинигэтигэр итинник куруубай алҕастары таһаараллар төһө сиэрдээһи? Манан оҕолорбутун үөрэтиэхпит дии! Итинник кыра сымыйалартан саҕалаан кэлин тылгын ким да итэҕэйбэт буолуон сөп.

Манна даһатан бири ситэриэм этэ. Хатырыкка кириигэ туруоруллубут М.К. Аммосов бүүһүн туһунан эттэххэ, бу сөччө дьоло суох оһоһук быһыылаах. Намга болуоссакка турбутун «хайдыбыт» дии эһитиннэр ыһтан РДК кэнигэр 20-ч сыл аһаҕас халлаан аныгар иһнэри быраһыллан сыппыта. Ону аһалан аны өтөх үрдүгэр таһааран олордубуттара көрүөххэ сүөргү. Максим Аммосов дьонум кэнээскитин миһин өтөх үрдүгэр олордохтара дии эһитиннэр да баттаһата буолуохтаах. Маны хайаан ким даһаны олуонатык көстөр диибэтэх баһытыгай? Нууччалаан эттэххэ, этика-

тыгар да, эстетикатыгар да барсыбат. Биитэр үтүөнү-мөкүнү араарбат, туохха да наадыйбат буоллубут дуу?

Максим Кирович аатын сүкпүбүт да киниэхэ, кини үрдүк аатыгар олус ытыктабыллаахтык, харыстабыллаахтык уонна дьоһундук сыһыаннаһаахха наада, кыра да сыһаны-алҕаны таһаарбакка эрэ.

В.П. ПАВЛОВ, Модут

Ветераннар сэбиэттиригэр

И. КРИВОШАПКИН — «РФ БОЧУОТТААХ ВЕТЕРАНА»

Муус устар 19 күнүгэр Нам улуһун ветеранарын сэбиэтин II-с пленума буолла. Манна ветераннар Бүтүн Россиятаағы VI-с съезтирин уураһын олоһо киллэри соруктарын туһунан боппуруоһу көрдө. Ону сэргэ Улуу Кыайы 66 сылын көрсө ыытыллыахтаах мероприятиялар былааннарын дьүүллэһэн биригэттэ.

Бу түмсүүгэ республика ветеранарын сэбиэтин председателэ Б.Д. Слепцов кыттыыны ылла. Будимир Дмитриевич улуспут Ытык киһитигэр, СР бочуоттаах ветераныгар Иннокентий Захарович Кривошапкингэ «Россия бочуоттаах ветерана» бэлиэни үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттарда. Кини эһитиннэр холбоһон «Ленскэй нэһилиэк» депутаттарын сэбиэтин председателэ М.В. Новгородов уон-

на Партизан нэһилигин ветеранарын сэбиэтин председателэ М.П. Турантаева эһитиннэр сүргү уонна Бочуотунай грамотаны туттардылар.

Пленумна сүрүн даһылааты улуус ветеранарын сэбиэтин председателэ Н.Н. Баишев уонна Бүтүн Россиятаағы VI-с съезд үлэтин туһунан иһитиннэриини Б.Д. Слепцов онордулар, инники соруктарга тохтоотулар.

Улуус Ытык сүбэтин председателэ В.А. Колесов уонна ветераннар сэбиэттирин президиумун чилиэнэ А.А. Парников быйыл ыһыллыахтаах ветераннар ыһахтарын уонна нэһиликтэр ветеранарын спартакиада тын ытыгы бэрэдэрин, балаһыанһатын туһунан иһитиннэрдилэр. И. ИВАНОВ

Надежда Егоровна Васильева, нэһилиэк дьаһалталарын, бааһынай хаһаайыстыбалары кытта үлэстэтигэр сүрүннүүр специалист:

2009 сылтан „Кризистэн тахсыы“ анал программанын үлэлибит. Ол сыл общественин үлэнэн 680 киһи хабыллыбыта. Сокращениеҕа барыахтаах 17 киһи предприниматель идэтигэр үөрэммиттэрэ. НПК 8 студена Сахалинга балыкка үлэлээн кэлбиттэрэ. Барыта 85 киһи предприниматель буолбута. Урдук уонна орто анал үөрэҕи бүтэрбит 17 эдэр дьон, идэлэринэн үс үй стажировка барбытара. 2010 сылга 70 киһи предприниматель буолан, 30 үлэ миэстэтин таһаарбыттар. Быйылгыттан 3 саастарыгар диэри оҕолорун көрөн олоҕор ийэлэр үөрэхтэнэллэригэр сана программа кирирдэ. Ол курдук кинилэри бэйэлэрин бадаларынан таптаабыт үөрэхтэригэр ыгытабыт. Билингитэ 29 сайаапкалаахпыт. Инбэлиттэргэ үлэ миэстэтин тэрийиигэ 50 тыһ. солк. төлүүбүт. Былырын 5 киһини хааччыйбыппыт.

Лена Егоровна Григорьева, үлэстэ суох дьонго үөрэҕи, үлэ булан биэриини сүрүннүүр:

Аспыт сылга 63 киһи үлэлээбитэ. Кинилэр аҕыах ыйга общественин үлэлэргэ сылдыгытара. Хамнастара биер ыйга 2380 солк., манна үлэлэтэри тэрилтэ биер тыһ. солк. диэри эбэр. Соҕотох ийэлэри, инбэлиттэри кытта анал программанын үлэлибит, 3 ыйга диэри үлэҕэ ыгытабыт. Ол ынан баран быйыл үп-харчы кырыымчыктык көрүлүн биер ый үлэлэтэри буоллут. Сыл санатыттан 29 киһи үлэлиити сылдыар. Орто анал үөрэхтээх 18-тан 20 сааһыгар диэри эдэр дьону үс ыйга болдохтоон үлэҕэ ыгытабыт. Ааспыт сылга 199 киһини үөрэппиппит. Быйыл 40-ча киһи үөрэнэ сылдыар. Үс үй үөрэнэллэр, стипендия төлүүбүт. Үлэни бэйэлэрэ булаллар, өскөтүн үс үй ийигэр булбатахтарына, кэлэн учуокка туруохтарын сөп.

Захарова Екатерина Георгиевна, нэһилиэни кытта үлэлиир сүрүннүүр специалист:

— Биниги үлэ көрдүүр дьону барыларын учуокка туруорабыт. Кинилэр ыйга иккитэ кэлэн бэлэтээнэллэр. Ол кэмгэ кинилэри кытта психологтар үлэлииллэр. Араас үөрэхтэри ыгыталлар, сүбэлэри-амалары биэрэллэр. Тэрилтэлэри кытта ыкса үлэлэһэбит. Кинилэр үлэ миэстэстэ табыстабына, биниэхэ биллэрэйттэртэр. Саамай элбэх сайаапка балыһаттан кириэр. Пенсияҕа тахсар аҕыах ый, сыл хаалбытын кэннэ сокращениеҕа түбэспит арананы кытта үлэлибит. Пенсияҕа тахсар диэри пособие төлүүбүт.

Мин киингэ тэрэлиэбиттэн үлэлибин. Кэтээн көрүүбүнэн кедьүүнэ, туһата сылтан-сыл эбиллэн, улаатан иһэр. Саҥа программалар кириэрэнэр, үлэстэ эрэ суох дьону буолбакка, сокращениеҕа барар кутталлаах дьонго тийэ дьарыктаах буолалларыгар кыһанабыт. Сылга 2000-тан тахса киһи учуокка турар. Быйыл үс үй түмүгүнэн 600-кэ киһи тур-

Нам улууһун дьарыктаах буолуу киинэ 1991 сыллааха ыам ыйын 25 күнүгэр төрүттэммитэ. Бу сыллар усталаах туораларыгар сулуспата бэйэтин сыалын-соругун толорон, тыа сириин олохтоохторун сарсынны күннэригэр эрэллээх буолаллары туһугар бэрт элбэх хайысханан үлэлээн кэллэ.

Маннайгы салайааччынан Кириллина Зинаида Михайловна аанаммыта. Бастакы сыл 12 киһи учуокка турбут. Биллэн турар, оччотооһу идеологиянан үлэстэ суох киһи ахсаана аҕыаа, үлэ күһэлэн кэриэтэ буолара. 1992 с. директорунан Прокопьев Николай Николаевич аанаммыта. Ол сыл саҥа бухгалтер штата көрүллүбүтэ, онтон 1993 с. — специалист штата.

Былаас уларыйан, элбэх тэрилтэ ыһыллан, ордук тыа сиригэр үлэ миэстэстэ сылтан сыл аҕыһаан иһэр. Биниги улууспут

сүбэлииллэр. Биллэн турар, үксүн идэстэ суох эдэр дьон үлэ булаллара күчүмэҕэй. Ол иһин 1994 с. «Эрэл» учебнай-производственной комбинат бэйэтин үлэтин саҥалаабыта. Бастакы директорунан Кобякова Софья Дмитриевна үлэлээбитэ. Билигин үөрэтэр киин 8 араас идэстэ уһуйар, ол курдук иистэниэн, скорняк, обувщик, парикмахер, компьютер оператора, штурман, маляр, нээнкэ. Үөрэтэр киингэ 8 производственной үөрэх маастардара үлэлииллэр, директор — Кириллина Надежда Егоровна. Ону таһынан республика атын да үөрэх тэрилтэлэрин кытта дуоҕабардаһан үлэлибит. Ол курдук Дьокуускайдаагы аты-эргин колледжыгар бухгалтер, повар, продавец идэтигэр, «1С-Бухгалтерия» курсугар үөрэнэллэр. Намнааҕы 2N-дээх профессиональной лицейгэ тракторист, электрогазосварщик, «Намская

бөһүөлөктэри, ходуһалары, бааһыналары чөлүгөрү түһэригэр элбэх тэрэһиннээх үлэ ыгытылыбыта. Дьарыктаах буолуу политикатыгар үлэстэ суох дьон кылгас да кэмгэ анал программаларынан хабыллан үлэлииллэрэ, кинилэр үлэстэ мотивацияларын үрдэтэр. Сорох дьон устунаан үлэ миэстэстэ табыстабына, үлэстэ кирирэллэр. Уопсайа 2010 сыл түмүгүнэн общественин уонна быстах үлэлэргэ 603 киһи үлэлээтэ.

Саҥа специалисттары өйүүр программанын 33 үөрэх тэрилтэлэрин выпускниктара стажировка бардылар. 5 дуоҕабар түһэрсиллэн, 5 наставник үлэлээтэ. Стажировкаҕа саҥа үөрэхтэрин бүтэрбит оҕолор тэрилтэстэ үлэлээн уопут ылааллар, үлэлииргэ үөрэнэллэр.

Атын сиргэ үлэ булуу программатын сайынны кэмгэ Намнааҕы технология уонна дизайн педагогической колледжын 10 студента «Калипсо» ООО

да. Түмүкүр, ыччакка туһаайан этэбин — үөрэнэн идэ ылыаха наада. Ырытан көрдөххө, үөрэниин бадалаахтартан 40-ча бырыһыана эдэр дьон. Онон орто анал үөрэх булгуччу ирдэнэр.

Филиппова Иванова, сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолору үлэнэн хааччыйар специалист:

— Сылга 700-кэ оҕону үлэлэтэбит.

1500 солк. хамнас төлүүбүт. Манна үлэлэтэр тэрилтэ 1000 кэриҥэ солк. эбэр, онон үлэ былдыаһык. Быйыл олунньуттан 11 дуоҕабар оҕоһулунна. Бу олус наадалаах хайыска. Оҕо дьарыга суох усул-тэскил сылдыахтааҕар аҕыах ыйга үлэлээн хамнас аахсар, дьону кытта алтына үөрэнэр, онон туһата, кедьүүнэ элбэх.

Марк Тонов, 3-с группалаах инбэлит, улуустаагы „Эрэл“ үөрэх киинин оператор:

Кини дьарыктаах буолуу киин нөҕүө „ЭВМ оператора“ идэни баһылаабыта. Салгыы стажировкаламмыта уонна үөрэх киинигэр үлэли хаалбыта. Онон ааспыт ыл алтынныгыттан Марк үөрэммит киинигэр үлэлиити сылдыар. Эдэр киһини коллектив үөрэ көрсөн тэнгэ үлэлииллэр-хамсыллар. Сүбэ-ама биэрэн көмөлөһөллөр.

Алена Шумилова, „Эт-ас“ ХЭТ бухгалтер:

Үөрэхпин бүтэрэн баран үлэ булбакка дьарыктаах буолуу киингэ учуокка турбутум. Кинилэр миигин Хатын Арыы нэһилиэтин олохтоох дьаһалтатыгар стажировкаҕа ыппыттар. Манна 3 ый бухгалтердаабытым. Үлэлииргэ үөрэммитим, идэм туһунан элбэги билбитим-көрбүтүм. Салгыы „Эт-ас“ тэрилтэстэ үлэлит биһиытынан ылыллыбытым. Онон дьарыктаах буолуу киинэ тус бэйэбэр туһата олус улахан. Өскөтүн саҥа үөрэҕи бүтэрэн баран үлэстэ суох сылдыааччылар баар буоллааххытына, дьарыктаах буолуу киинигэр барын. Элбэҕи сүбэлиэхтэрэ-амалыахтара, көмөлөһөхтөрө.

Николай Кондаков, „Нам улууһа“ МТ дьаһалтатын дьиэтин харабыл-вахтара:

Мин дьарыктаах буолуу киинигэр былырын олунньуга учуокка турбутум. Алтынныга бу үлэбэр кирибитим. Оноуоха киин көмөтө улахан. Кинилэр телефоннаан, миэстэ баар диэн эппиттэригэр үөрүүнэн сөбүлэспитим. Үлэбин сирбэппин. Икки күн сынньанабын, биер күн үлэлибин. Арай, эппиэттэнэстээх.

Түгэнинэн туһунан дьарыктаах буолуу киин үлэлиттэрин үбүлүйдэринэн эвэрдэлибин! Үлэстэ суох сылдыар дьон учуокка турар, наада буоллабына үөрэниин диэн сүбэлибин.

Кэспэттэ Л. УВАРОВСКАЯ (Төлөбүрдээх төрүөккэ бэчээттэнэр)

ДЬАРЫКТААХ — ИННИГЭР ЭРЭППЭЭХ!

киин улуустарга кириэр буолан, нэһилиэни ахсаана элбии турар, бу көһөн кэлэр дьон ахсаана, оҕо да төрөөһүнэ элбэйтэн төрүүттээх. Ол ынан баран, хомойуох иһин, саҥа үлэ миэстэстэ тахсыбат, төттөрүтүн аҕыһаан иһэр. Эбитин аан дойдутаагы үп кризисинэн сибээстээн уонна үлэ төлөбүрүгэр саҥа система кириэрэн, үгүс тэрилтэлэр үлэ миэстэстэ сарбыйарга күһэллиннэлэр. Билигин улууска Дьарыктаах буолуу киинэ үлэстэ суох дьону кытта үлэлиир соҕотох тэрилтэ буолар.

Сүүрбэ сыл устата биниги тэрилтэбитигэр үлэ көрдөөн 17861 киһи учуокка турбут, онтон 9393 киһи үлэ миэстэтин булбуттар, ол аата 52,6%, онтон 2099 киһи үөрэнэн идэ ылылар, ол аата 11,8%. Бүтэһик сылларга Киин үлэтин хайысхалара быдан кэнээтэ, үксүн дойдуну правительствотын ытыар антикризиснай миэрэлэрин суотуттан. 1998 сыллаахтан директорунан Дьарыктаах буолуу сулуспатын бочуоттаах үлэтигэр Попов Владимир Игнатьевич үлэлиир. Өр сыллар устата үтүө суобастаахтык үлэлииргэ специалиһынан Захарова Екатерина Георгиевна буолар.

Саҥа дьыала тэриниэн бадалаах дьону, нэһилиэк администрацияларын, бааһынай хаһаайыстыбалары кытта Васильева Надежда Егоровна, саҥа идэстэ үөрэтиигэ, биридиэлээн тэрилтэлэри кытта Григорьева Лена Егоровна, оскуола оҕолоро сайынны сынньаланнарыгар үлэлэрин, көмөлтө харчы боппурустарыгар Филиппова Антонина Ивановна, нэһилиэниэни бастаан приемнуурга Захарова Екатерина Георгиевна, Сивцева Инна Иннокентьевна үлэлииллэр. Бухгалтерунан Кривошапкина Ульяна Карловна, суоппарынан Гермогенов Семен Семенович үлэлииллэр.

Ааспыт сыл 2320 киһи регистрацияламмыт, онтон үлэстэ суобунан 649 киһи учуокка турбута. Кинилэртэн 39,6% дьахталлар, 41% ыччаттар, штат сарбыллыгытын үлэстэ суох хаалбыт 34 киһи. Биниги тэрилтэбит «Ыччат социальнай-психологической өйбүлүн киинин» кытта дуоҕабар түһэрсэн, учуокка турар дьонго араас хайысхалаах психологической көмө оҕоһуллар. Ол курдук психологтар хайдах резюме суруйарга үөрэтэллэр, үлэ көрдүүргэ

диэн тэрилтэни кытта дуоҕабардаһан Южно-Сахалинская балык артыалыгар иккис сылларын үлэлээн кэллилэр.

Инбэлиити үлэстэ ылар программанын 5 тэрилтэстэ 5 инбэлиити үлэнэн хааччыйда. Бу программанын инбэлиити үлэстэ ылаахтарына киин аатыттан 30 тыһ. солк. үлэ миэстэтин тээбириннииргэ көрүлүбүтэ.

Бэйэ дьыалатын тэриниэн бадалаах дьонго үгүс сылын субсидия көрүлүбүт. Бу программанын үлэстэ суох киһи учуокка турар баҕа, бизнес-былаан суруйан аҕалан комиссияҕа кириэр бэйэтин бырайыагын көмүскүүр. Былырын уопсайа киин көмөтүнэн 87 киһи бэйэ дьыалатын тэриниллэр. Ону таһынан саҥа тэриимит урбааньыттан 30 үлэ миэстэтин арылан, барыта 117 киһиэхэ 8,5 мөл. солк. суумаҕа материалнай көмө оҕоһулунна. Үксүн сылгы, сүөһү иитиитинэн, бытовое өгөһөрү оҕоруунан, туһунан, иис-уус, сувенирнай бордодуусууны оҕоруунан, атыһаан-эргизинэн, таһаҕас таһытынан дьарыктаналлар эбит.

Ахсынны ыйыгар Дьарыктаах буолуу комитетын көүлэтинэн улуустаагы Дьарыктаах буолуу кииннэригэр анал массыналар кэлбиттэрэ. Мобильнай киингэ нэһилиэниэни приемнуурга, профориентационнай өгөһү, психологической көмөнү оҕорорго бары усулуобуйа тэриллэбит. Кулун тутар ыйга специалист Арбын, Көбөкөн, Фрунзе, П. Хомуустаах, Салбан, Таастаах нэһилиэктэригэр сырыттыбыт. Түмүгэр 37 үлэстэ суох киһи учуокка турдулар, специалистар нэһилиэниэни араас боппурустарыгар эппиэттээтилэр. Ыраах нэһилиэк олохтоохторугар, ордук үлэстэ суохтарга, улус киинигэр кириэр ыарахаттардаах. Бастаган турар, бороҕон сыһаната ыарахан, иккиһинэн, миэстэтигэр документ хомууар дөбөн. Мобильнай киин үлэстэ нэһилиэниэниэни көдүүстээх буолуу диэн эрэнэбит.

Түмүгэр, үлэстэ суох буолуу уонна үлэ көрдөөһүн билингити олохпут биер саамай уустук боппуруоһа буолар диэн бэлиэтиэхпитин баарабит.

Инна СИВЦЕВА, Дьарыктаах буолуу киинин специалиһа

